

LOCI MUNDUS - ΕΝΝΟΙΕΣ ΠΟΛΛΑΠΛΟΥ ΤΟΠΙΚΙΣΜΟΥ ΣΕ ΥΒΡΙΔΙΚΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΑ ΩΣ ΜΕΣΟ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ

Ρέτσος Γεώργιος

Αρχιτέκτονας Μηχανικός, ΕΜΠ, Μεταπτυχιακός Σπουδαστής Δ.Π.Μ.Σ. “Έρευνα στην Αρχιτεκτονική: Σχεδιασμός – Χώρος - Πολιτισμός” Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, gnretsosarch@gmail.com

Περίληψη

Στην εικόνα ενός συνεχώς μεταβαλλόμενου κόσμου, η εφήμερη εμπειρία τείνει να μετατρέπεται σε μία διεκπεραιωτή διαδικασία. Η μοναδιαία διάσταση αυτή φαίνεται να συλεί έναν τόπο από το βίωμα των χαρακτηριστικών του. Η πρόκληση έγκειται στην οργανωτική συγκρότηση της νοητικής εμπειρίας ενός χώρου ασύλητου από τις ποιότητες που τον ορίζουν.

Η πραγματεία αυτή μελετά τη δυναμική συσχέτιση των τοπικών παραγόντων ενός χώρου, σε σχέση με την εκπαιδευτική διάσταση που δύναται να προσφέρει. Η μη ύπαρξη της μοναδιαίας διάστασης ενός χώρου είναι η συνθήκη που καθιστά ένα τοπίο, και τα επιμέρους στοιχεία του, ως αντικείμενα διδασκαλίας. Το πρόβλημα που δημιουργείται είναι πως, σε πολλές περιπτώσεις, τα επιμέρους στοιχεία ενός χώρου φαινομενικά δεν έχουν συνάφεια μεταξύ τους. Στην πραγματικότητα, όμως, συνδέονται με ριζωματικές ή δενδροειδείς διατάξεις.

Το πραγματικό ζήτημα είναι η αδυναμία μίας μοναδιαίας αφήγησης και εμπειρίας να εκφράσει την πολλαπλότητα του χώρου. Σε αυτό η απάντηση ίσως να βρίσκεται στη χρήση νέων τεχνολογιών και ψηφιακών περιβαλλόντων ως εμπλουτισμό της χωρικής εμπειρίας. Η εικονική σύνδεση των στοιχείων ενός τόπου, μέσω της πολλαπλότητας και ποικιλομορφίας που δύναται να προσφέρει το ψηφιακό περιβάλλον, προσφέρει μία χωροχρονική διαπλοκή στο χρήστη, που μέχρι τώρα ήταν αδύνατη.

Η χρήση υβριδικών μέσων φαίνεται να είναι το επόμενο στάδιο της αφηγηματικής και εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ερευνάται το πώς ένας χώρος, εμπλουτισμένος με οπτικοακουστικά εργαλεία, έχει τη δυνατότητα να προσφέρει διαφορετικούς τρόπους βιώματος και αντίληψης σε ομάδες με σκοπό τη διαδραστική εκπαίδευση, χωρίς το φραγμό της μονόπλευρης αφήγησης. Η δυνατότητα πολλαπλών χωρικών αφηγήσεων στον ίδιο χώρο, δημιουργεί μία συνθήκη χωρικής εμπειρίας σύγχρονης, προσβάσιμης και συμπεριληπτικής. Ανταποκρίνεται στα προβλήματα της πολλαπλότητας του χώρου και δημιουργεί περιθώρια ανάπτυξης του περιβάλλοντος αυτού με ποικίλες μεθόδους βίωσης του.

Λέξεις κλειδιά: Τοπίο, Αφήγηση, Τοπικισμός, Υβριδικό Περιβάλλον, Ρίζωμα, Δενδροειδές, Διδασκαλία

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η τεχνολογική εξέλιξη που έχει παρέλθει παράλληλα με την ανάπτυξη των Large Language Models έχει διαταράξει τις σταθερές όσον αφορά την αναζήτηση, επεξεργασία και την παραγωγή δεδομένων. Φαίνεται η τεχνολογία να βρίσκεται σε ένα κατώφλι αιχμής, προσδίδοντας νέους τρόπους ανάγνωσης ορισμένων σχετικών ζητημάτων, των οποίων οι προσεγγίσεις μέχρι πρότινος φαίνονταν μονοδιάστατες. Η συνεχής μεταβλητότητα της αντίληψης των πληροφοριών με βάση ένα εμπορεύσιμο μοντέλο στην πραγματικότητα δρα ενάντια στην εμπάθυνση και αναγνώριση των πολλαπλών στοιχείων ενός περιβάλλοντός.

Η ανάλυση της πολλαπλότητας των στοιχείων ενός περιβάλλοντος τα οποία συντελούν ένα τοπίο, το τοποθετούν ως ένα βασικό σημείο ανάλυσης και αναγνώρισης ποιοτήτων ενός φάσματος χώρου και χρόνου. Για τη διευκρίνιση της ερώτησης του ορισμού του τοπίου, λαμβάνεται υπ' όψει ο ορισμός του Δρ. Κ. Μωραΐτη: *"ο όρος «τοπίο» αναφέρεται σε έναν πολιτιστικό προσδιορισμό του τοπίου, προσδιορισμό ο οποίος στην απλούστερη των περιπτώσεων περιορίζεται στην πολιτιστική αντίληψη και ερμηνεία, ενώ στις περιπλοκότερες περιπτώσεις, περιλαμβάνει τη δομική, κατασκευαστική παρέμβαση"*.

Με βάση τον παραπάνω ορισμό επιδιώκεται η αναγωγή του τοπίου σε ένα περιβάλλον εξερεύνησης και μάθησης, καθώς και ορίζεται μία προσέγγιση στον όρο αυτό για τη βέλτιστη εμπειρία αντίληψης του. Στην πραγματικότητα η απουσία της μοναδιαίας διάστασης δεν αναιρεί τη συνοχή του χώρου, αλλά καθιστά δυνατή την ανάδυση πολλαπλών ερμηνειών και αναγνώσεων, στις οποίες το τοπίο λειτουργεί ως φορέας μνήμης, πληροφορίας και βιώματος σε ένα κοινό αυθύπαρκτο πλαίσιο.

Η πολλαπλότητα αυτή, ωστόσο, παραμένει αθέατη, καθώς τα αποσπασματικά επιμέρους στοιχεία ενός τοπίου παρουσιάζονται χωρίς προφανή συνάφεια. Η ανάγκη για ένα πλαίσιο που να επιτρέπει τη σύνδεση αυτών των στοιχείων αναδεικνύει τη σημασία των διατεχνολογικών χωρικών συνθηκών, όπου ο φυσικός τόπος διαπλέκεται με χωρικά οπτικοακουστικά μέσα. Ο εμπλουτισμός αυτός παρέχει τη δυνατότητα των επιμέρους στοιχείων του τοπίου να εκφράζονται μέσα από ριζωματικές η δενδροειδείς δομές, ικανές να υποστηρίξουν μη γραμμικές μορφές αφήγησης και πρόσληψης.

Η ένταξη των διατεχνολογικών αυτών μέσων στη χωρική εμπειρία μετατοπίζει την διάσταση της μονόπλευρης αναπαράστασης προς μία διαδικασία ενεργής εμπλοκής. Ο χώρος παύει να λειτουργεί ως στατικό υπόβαθρο της εκπαιδευτικής πράξης, αλλά ως πεδίο διαρκούς αναδιαμόρφωσης, στο οποίο η γνωστική εμπειρία προάγεται μέσα από τη συσχέτιση με το ίδιο το τοπίο. Η συνθήκη αυτή επιτρέπει την ταυτόχρονη ύπαρξη πολλαπλών χωρικών αφηγήσεων, ανταποκρινόμενη στην πολυδιάστατη φύση του τοπίου και τις διαφοροποιημένες μορφές αντίληψης των υποκειμένων.

Πολλαπλότητα του Τοπίου

Η βάση της θεώρησης στηρίζεται στην αντίληψη της εφήμερης φύσης της εμπειρίας ενός τοπίου και την ανάγκη εμπλουτισμού αυτής. Ισχυρίζομαι πως η μοναδιαία αντίληψη ενός τόπου δεν μπορεί να αποτελέσει ταυτότητα τοπίου (Αστικού ή φυσικού) πάρα μόνο μέρος αυτής. Η εφήμερη αντίληψη περιορίζεται από παράγοντες όπως ο χωρόχρονος, η φυσική η ανθρωπογενής αλλοίωση και η ελλιπής καταγραφή των παραγόντων κατανόησης της τοπιακής ταυτότητας.

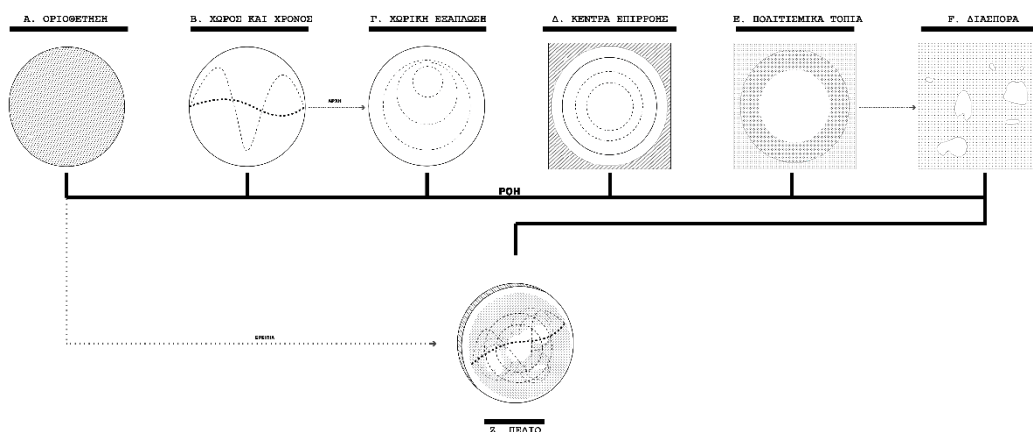
Η σημασία της πολυεπιστημονικής προσέγγισης στην ανάλυση των περιοχών έχει τη δυνατότητα να προσφέρει μία πιο εμπειριστατωμένη σκιαγράφιση του πεδίου, αλλά και ένα ευρύτερο φάσμα προτάσεων και λύσεων στα ζητήματα που αφορούν τις τοπιακές μεταβολές. Ωστόσο, ακόμα και η πιο ολοκληρωμένη επιστημονική αποτύπωση δεν εξασφαλίζει την πλήρη πρόσληψη του τοπίου, εάν η εμπειρία ορίζεται ως μία γραμμική αφήγηση σαφούς κατεύθυνσης. Το τοπίο, ως σύνολο υλικών, κοινωνικών, πολιτισμικών και αισθητικών στοιχείων δε δύναται να εξαντληθεί από την ενιαία ανάγνωση. Αντιθέτως αναδύεται στην ταυτόχρονη ύπαρξη πολλαπλών ερμηνειών μη ορατής συνάφειας.

Η πολυπλοκότητα αυτή παραμένει αθέατη, καθώς τα επιμέρους στοιχεία ενός τοπίου δρουν αποσπασματικά, χωρίς άμεση σύνδεση. Η ανάγκη ενός πλαισίου που να επιτρέπει την σύνδεση των στοιχείων αυτών οδηγεί στην αναζήτηση νέων μορφών χωρικής εμπειρίας, όπου η ίδια η διάταξη του τοπίου δύναται να λειτουργήσει ως δίκτυο σχέσεων. Εσωτερικά αυτών

των συνδέσεων, το τοπίο δεν παρουσιάζεται ως ένα αντικείμενο παρατήρησης, αλλά ως πεδίο σχέσεων που προτείνει, υποδεικνύει και δημιουργεί πολλαπλές αναγνώσεις.

Η συλλογική έκφραση των πολλαπλών στοιχείων, θεατών και αθέατων, που συνθέτουν την πολυδιάστατη εικόνα ενός τοπίου ορίζεται ως "Πεδίο". Ο προσδιορισμός του πεδίου προκύπτει από την έκφραση των ορισμένων από τον παρατηρητή στοιχεία καθώς και την πληροφορία που τα συνοδεύει. Για τον προσδιορισμό του πεδίου ορίζονται τα παρακάτω στοιχεία:

- **Η Οριοθέτηση του Τοπίου**, δηλαδή ο γεωγραφικός προσδιορισμός της περιοχής μελέτης
- **Ο Χώρος ο Χρόνος**, σε συνάρτηση των διαθέσιμων εμπειριστατωμένων πηγών από τα οποία υπάρχουν σπασμωδικές πληροφορίες σε σχέση με τα ιστορικά κενά.
- **Η Χωρική Εξάπλωση** των πολιτισμικών στοιχείων σε σχέση με το σημείο αναφοράς του τοπίου το οποίο μελετάται
- **Τα Κέντρα Επιρροής** των χωρικών εξαπλώσεων όπου βρίσκεται συγκέντρωση των πολιτισμικών στοιχείων τα οποία οδηγούν στα επιμέρους
- **Πολιτισμικά Τοπία** που ορίζουν τα χωρικά και πολιτισμικά στοιχεία ενός τοπίου σε διαφορετικές ιστορικές φάσεις
- **Και τέλος στη Διασπορά**, που εκφράζει το πως η κάθε πολιτισμική ομάδα επέλεξε να κατοικήσει τον τόπο



Εικόνα 01. Οριοθέτηση Πεδίου, Ρέτσος Γ., Τζώρτζος Σ. (2024) “ ΠΛΕΙΑΔΩΝ ΠΕΔΙΟ- Επεμβάσεις στο αρχαιολογικό τοπίο της Βελεμίνας “, ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΕΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ, Διπλωματική Εργασία

Τόπος και Αναζήτηση

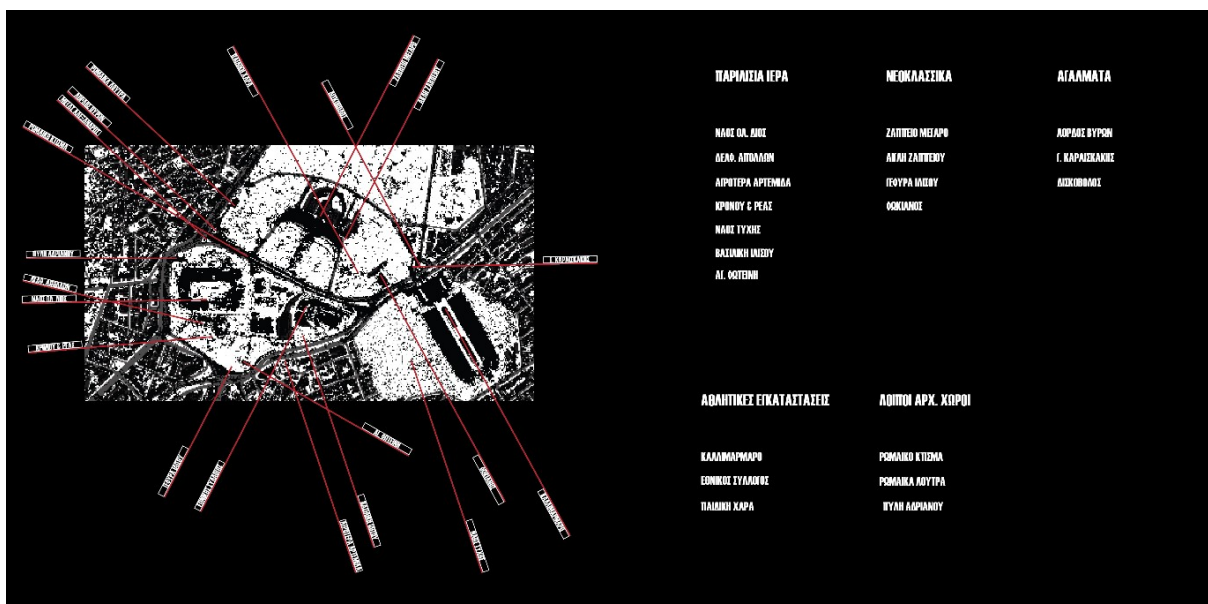
Το πραγματικό ζήτημα είναι η αδυναμία μίας μοναδιαίας αφήγησης και εμπειρίας να εκφράσει την πολλαπλότητα του χώρου. Σε αυτό η απάντηση ίσως να βρίσκεται στη χρήση νέων τεχνολογιών και ψηφιακών περιβάλλοντων ως εμπλουτισμό της χωρικής εμπειρίας. Στην άποψη εφαρμογής ενός παραδείγματος πολιτικού, πολιτιστικού και πολιτισμικού τοπίου παρουσιάζεται το Ζάππειο Μέγαρο, που μελετήθηκε σε πλαίσιο ακαδημαϊκής έρευνας.

Κεντρικό στοιχείο της πρότασης αυτής κατέχει το Ζάππειο Μέγαρο. Ένα νεοκλασικό εκθεσιακό κτίριο, ιδιαίτερο και δυναμικό, στο οποίο παρέχεται η προοπτική να ενταχθεί στην τεχνολογία του 21ου αι. τονίζοντας τη διαχρονικότητα του και τη δυνατότητα προσαρμογής του στη σύγχρονη εποχή, 150 χρόνια μετά τη γέννηση του.

Η προσαρμογή του Ζάππειου σε έναν χώρο επαυξημένης εμπειρίας και ψηφιακών εκθέσεων μειώνει την ανάγκη του χώρου για την πρόσβαση αυτοκινήτων και τη χρήση φυσικών εκθεσιακών αντικειμένων, δημιουργώντας άνετους χώρους κίνησης οι οποίοι πλέον προσφέρουν βιώματα. Για την ερμηνεία προσέγγισης αυτού, δηλαδή το τι θα σήμαινε ο χώρος του Ζάππειου να μετατραπεί σε έναν χώρο εμπλουτισμένης πραγματικότητας, οφείλεται να οριστεί το τι σημαίνει αυτό για τις ποιότητες του ίδιου του χώρου. Για το συγκεκριμένο παράδειγμα θα χρησιμοποιηθεί η μέθοδος Harvey (2006). Ο Harvey διακρίνει το χώρο σε:

- Απόλυτο Χώρο, δηλαδή σε διακριτό και μετρήσιμο χώρο
- Σχετικό Χώρο, ως χώρο ενέργειας και αγαθών που ενσωματώνουν το χρόνο
- Χώρος των σχέσεων, ως χώρος κοινωνικών και πολιτισμικών διαστάσεων

Οι διακρίσεις αυτές προσφέρουν τρεις σαφείς κατηγοριοποιήσεις απεύθυνσης του σχεδιασμού ενός τέτοιου χώρου. Η τριμερής διάκριση του χώρου του Harvey χρησιμοποιείται όχι ως περιγραφικό σχήμα, αλλά ως εργαλείο σχεδιασμού. Η ανάγκη του σχεδιασμού σύγχρονων χώρων που ανταποκρίνονται στην πολλαπλότητα του τοπίου τους, οφείλει να απευθύνεται και στις τρεις αυτές πτυχές. Συνεπώς η ανάγνωση του Ζάππειου μεγάρου ξεκινά από τον Απόλυτο Χώρο και τα μετρήσιμα στοιχεία του. Αυτά εντοπίζονται στα φυσικά στοιχεία του χώρου, τις εν χρήσει δομές και τα ερείπια. Τα μεμονωμένα αυτά στοιχεία κατηγοριοποιούνται σε χρονικές ή θεματικές κατηγορίες, οδηγώντας την ανάγνωση στον Σχετικό Χώρο. Από την κατηγοριοποίηση αυτή προκύπτει ένα μητρώο όπως φαίνεται παρακάτω:



Εικόνα 02. Τα στοιχεία του Ζαππειού, Ρέτσος Γ. (2025) “ ΠΕΔΙΟ ΖΑΠΠΑ “, ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΕΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ, Εργασία Δ.Π.Μ.Σ.

Η μετάβαση από το μητρώο του Σχετικού Χώρου στον Χώρο των σχέσεων είναι η προσέγγιση που διαφοροποιεί την πρόταση αυτή από μία αποσπασματική αφήγηση. Στην πραγματικότητα η ύπαρξη του μητρώου λειτουργεί ως κατευθυντήριος για τη δημιουργία των πολλαπλών αφηγήσεων. Τα αποσπασματικά σημεία με πολλαπλές κατηγοριοποιήσεις λειτουργούν ως συνδετήρες μεταξύ των λοιπών κατηγοριών που ο μελετητής επιλέγει να κάνει (π.χ. στην περίπτωση του χώρου του Ζάππειου, ο Ναός του Ολυμπίου Διός εντάσσεται και στα Παριλίσια Ιερά αλλά και στους αρχαιολογικούς χώρους). Η δυνατότητα που

προσφέρουν αυτοί οι συνδετήρες είναι η δημιουργία πολλαπλών αφηγήσεων με βάση τα επιμέρους στοιχεία του τοπίου. Οι αφηγήσεις αυτές δύνανται να έχουν δενδροειδή δομή (με αναφορά στο ίδιο το Ζάππειο Μέγαρο στο συγκεκριμένο παράδειγμα) ή ριζωματική δομή με τη σύνθεση πολλαπλών μεμονωμένων στοιχείων (π.χ. αθλητικοί χώροι από τον 19^ο αι. μέχρι σήμερα). Η συνεισφορά των διατεχνολογικών μέσων συναντάται στη σύσταση της δομημένης αυτής εμπειρίας καθώς και στην επικοινωνία της προς το χρήστη του τοπίου.

Η οριοθέτηση των νέων αυτών μεθόδων δημιουργεί μία νέα αντίληψη της προσέγγισης και ανάγνωσης του πεδίου. Αυτό εκφράζεται μέσω νέων μοντέλων ανάγνωσης και κατηγοριοποίησης τα οποία χωρίζονται σε δύο βασικές κατηγορίες. Αρχικά συναντάμε τα **Μοντέλα των Υπάρξεων**, δηλαδή τους χωρικούς και νοητούς συσχετισμούς οι οποίοι εκφράζουν ένα τοπίο, και τα **Μοντέλα των Προβλέψεων**, δηλαδή τις συσχετίσεις που δύνανται να εφαρμοστούν με την παροχή εμπλουτισμένης εμπειρίας σε ένα υλικό τοπίο, προσδίδοντας του στοιχεία αφήγησης που παρέχονται στο ψηφιακό τοπίο. Τα μοντέλα αυτά λειτουργούν ως ενδιάμεσο εργαλείο μεταξύ ανάλυσης και αφήγησης, επιτρέποντας τη μετάβαση από την καταγραφή στην εμπειρία.

Οι υπάρξεις χωρίζονται σε τρία μοντέλα:

A_ Οριοθέτηση του τοπίου, ως ο γενικός φυσικός ή πολιτιστικός προσδιορισμός της περιοχής μελέτης

B_ Σύστημα Μονάδων, ως τον ορισμό και καταγραφή των επιμέρους στοιχείων ενός τοπίου

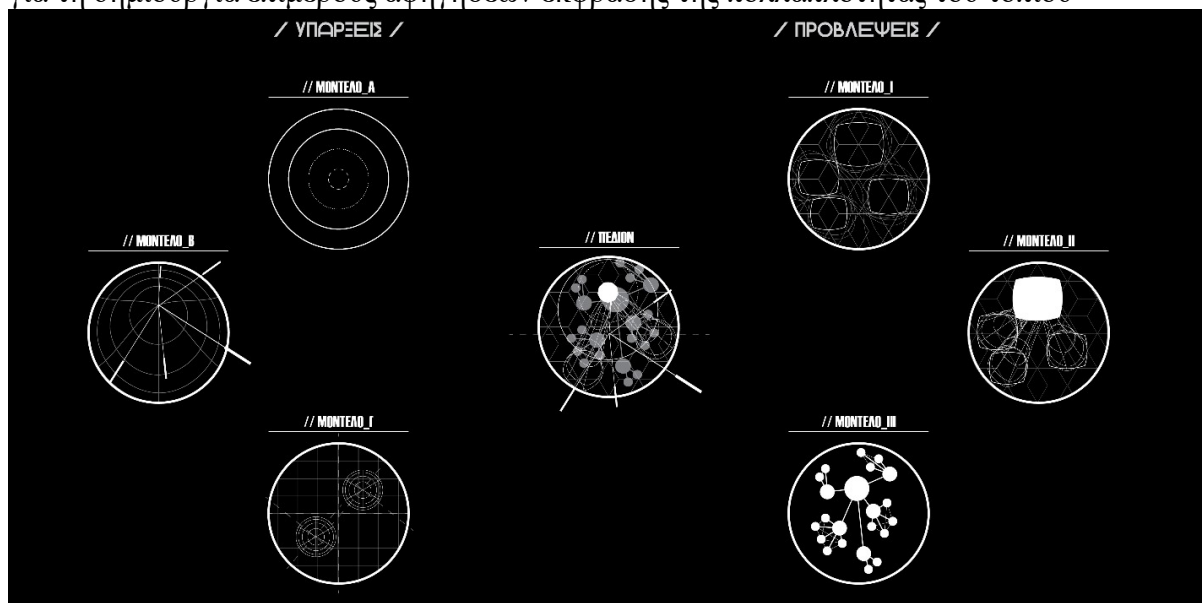
Γ_ Ασύγχρονοι Στοχασμοί, ως οι πολλαπλές μονοδιάστατες αναγνώσεις του τοπίου και των στοιχείων του

Οι προβλέψεις χωρίζονται σε τρία μοντέλα:

I_ Εντάσεις, ως τα χωρικά ή αφηγηματικά σημεία τα οποία λειτουργούν αυτοαναφορικά με επιμέρους αφηγήσεις

II_ Καρπός, ως τη βάση του κυρίαρχου στοιχείου ενός τοπίου στο οποίο αναφέρονται τα επιμέρους στοιχεία

III_ Ρίζωμα, ως τη συσχέτιση των επιμέρους στοιχείων του τοπίου, υλικού ή ψηφιακού, για τη δημιουργία επιμέρους αφηγήσεων έκφρασης της πολλαπλότητας του τοπίου



Εικόνα 03. Οριοθέτηση Πεδίου II, Ρέτσος Γ. (2025) “ ΠΕΔΙΟ ΖΑΠΠΑ “, ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΕΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ, Εργασία Δ.Π.Μ.Σ.

Ενώ στην πρώτη περίπτωση οριοθέτησης του Πεδίου τα στοιχεία χρησιμοποιούνται για να εκφράσουν τον γενικό προσδιορισμό, την ανάλυση και την αναγνώριση του τοπίου, στην περίπτωση των μοντέλων επιδιώκεται η ανάδειξη των σχέσεων διασύνδεσης, ανάπτυξης και σχεδιασμού του τοπίου. Η συγκρότηση των παραπάνω μοντέλων και κατηγοριοποιήσεων επιτρέπει την ανάγνωση του τοπίου όχι ως ενιαίου και στατικού αντικειμένου, αλλά ως δυναμικού πεδίου σχέσεων, στο οποίο τα επιμέρους στοιχεία νοηματοδοτούνται από τους συσχετισμούς και τις πολλαπλές αφηγηματικές διαδρομές που δύνανται να παραχθούν. Ωστόσο, η ανάδειξη αυτής της πολλαπλότητας παραμένει εννοιολογική, εφόσον η εμπειρία του τοπίου εξακολουθεί να προσλαμβάνεται μέσω γραμμικών ή αποσπασματικών αφηγήσεων. Η ανάγκη μετάβασης προς ένα ευρύτερο μοντέλο ανάγνωσης και σχεδιασμού προκύπτει από την ύπαρξη των μέσων που επιτρέπουν την υλοποίηση ενός τέτοιου εγχειρήματος, κάτι το οποίο υπάρχει ως εικασία εδώ και δεκαετίες.

Τόπος και Κυβερνοτόπος

Η αναζήτηση πολυδιάστατων εννοιών με σκοπό τη συγκρότηση ενός έργου δεν είναι μία νέα σκέψη. Μετά τα μέσα του περασμένου αιώνα, αρχιτέκτονες και δημιουργοί όπως ο Ξενάκης και ο Ζενέτος ασχολήθηκαν με την θεωρητική ανάπτυξη της τεχνολογίας, σε ουτοπικά πρότυπα, ως μέσο νέων αφηγήσεων. Σαν αναφορά ατού θα ήθελα να θέσω τις αρχές της πολυαγωγίας του Γιάννη Ξενάκη και την ηλεκτρονική πολεοδομία του Τάκη Ζενέτου. Με την παρατήρηση της προσέγγισης δύο Ελλήνων αρχιτεκτόνων είναι αυτή που συνδυαστικά ενέπνευσε την παραπάνω μεθοδολογία. Η αναφορά στην Πολυαγωγία του Ξενάκη αναφέρεται στο πρόγραμμα με το οποίο ο αρχιτέκτονας και συνθέτης σχεδίαζε και μετέφραζε με εντολές τα σχέδια του σε ήχο. Η αναφορά της δημιουργίας πολλαπλών στοιχείων με βάση το σχεδιασμό αποτελεί θεμελιώδη αρχή αυτής της θεωρίας. Όσον αφορά την Ηλεκτρονική Πολεοδομία, είναι μία πρόταση που επιχειρεί να βάλει τέλος στα προβλήματα της σύγχρονης πόλης, χρησιμοποιώντας τις τεχνολογίες που, σύμφωνα με το Ζενέτο, θα υπήρχαν στο σύντομο μέλλον και έπρεπε να χρησιμοποιηθούν για να επαναπροσδιορίσουν το χαρακτήρα της πόλης υπέρ της σύγχρονης ζωής. Η βασική πρόταση παρουσιάζει την εισαγωγή της τηλεεργασίας για τις διεκπεραιωτικές απασχολήσεις. Αναφέρεται επίσης πως οι άυλες δομές είναι φθηνότερες από τα υλικά, συνεπώς πιο συμφέροντες. Δεν επαρκεί όμως μόνο η χρήση νέων δομών εργασίας, αλλά όλο το όραμα δύναται να επιτευχθεί μόνο με μία ολική αστική διαμόρφωση. Αυτή η διαμόρφωση παρουσιάζεται στην ενότητα "Εύκαμπτη Πολεοδομία". Προτείνεται η ανύψωση των χρήσεων για την αποτροπή συσσωρεύσεων χρήσεων, η μείωση νεκρών ή ωφέλιμων φορτίων και χρήση υπάρχοντων, ή προβλεπόμενων για το άμεσο μέλλον, τεχνικών δυνατοτήτων. Η αναφορά της εμπλουτισμένης εμπειρίας μέσω των ψηφιακών εργαλείων για τη βέλτιστη βίωση του τόπου αποτελεί βασική εξελικτική αρχή κατοίκησης του τοπίου.

Ωστόσο, στο πλαίσιο ενός τεχνολογικά διαμεσολαβημένου κόσμου, η δημιουργική αυτή λειτουργία του ανθρώπου φαίνεται να υποκαθίσταται από μια επιτελεστική μίμηση. Αυτό μπορεί να εντοπιστεί, σαν θεώρηση, στο έργο του Jean Baudrillard "Simulacra and Simulation". Στο έργο αυτό περιγράφεται η πραγματικότητα, τα σύμβολα και η κοινωνική εμπειρία συγκρούονται σε έναν κόσμο κυριαρχημένο από μέσα, διαφήμιση και καταναλωτική κουλτούρα. Ως Simulacra περιγράφονται τα αντίγραφα τα οποία δεν παραπέμπουν – ή ποτέ δεν παρέπεμπαν- σε ένα αυθεντικό πρωτότυπο. Ο Baudrillard περιγράφει τέσσερα στάδια:

1. Το Πιστό αντίγραφο, το σύμβολο αντανakλά μία πραγματικότητα
2. Τη Διαστροφή, το σύμβολο παραμορφώνει την πραγματικότητα

3. Την Προσομοίωση, το σύμβολο προσποιείται ότι αντανακλά την πραγματικότητα
4. Το Αγνό Simulacrum, το δεν έχει καμία σχέση με καμία πραγματικότητα, πάρα με μία αυτοαναφορική αλήθεια

Η συνθήκη αυτή γεννά το ερώτημα της σχέσης και ελέγχου που έχουν τα σύγχρονα ψηφιακά μέσα σε σχέση με την ίδια τους την αυτοαναφορικότητα καθώς και την αυθύπαρκτη πολλαπλότητα του τοπίου. Η εισαγωγή των LLM στα περιβάλλοντα της παραγωγής χρησιμοποιείται καταχρηστικά και κερδοσκοπικά, ενώ οι επιπτώσεις της χρήσης τους στο φυσικό περιβάλλον είναι καταστροφικές. Ενώ το κλίμα του πλανήτη βρίσκεται ήδη σε κρίση, η εκτεταμένη χρήση εργαλείων σαν αντικατάσταση ανθρωπίνου δυναμικού σε σχέση με μία συνεχώς αναπτυσσόμενη τεχνολογική αγορά. Έτσι, αναδύεται ένα μεγαλύτερο ζήτημα όσον αφορά την παραγωγή μέσω ΑΙ. Τα λεγόμενα Data Centers συνιστούν μία τεράστια περιβαλλοντική καταστροφή, κυρίως λόγω της υπερκατανάλωσης και της οικειοποίησης φυσικών πόρων, όπως το γλυκό νερό, ενώ παράλληλα η συντήρηση του τεχνολογικού εξοπλισμού συμβάλλει σε πληθωριστικές πιέσεις στην αγορά ηλεκτρονικών ειδών, καθιστώντας το ίδιο το μέσο λιγότερο προσβάσιμο. Ο ευτελισμός της ανθρώπινης δημιουργικότητας δεν αποτελεί στοιχείο προόδου, αλλά κινδύνου.

Πάρα τη δυναμική προοπτική που προσφέρει μία τέτοια αφήγηση, πέρα από την εξελικτική των καιρών μας πρέπει να σκεφτόμαστε και το οικολογικό. Ενώ οι τεχνολογικές εξελίξεις αποτελούν πολύτιμα εργαλεία για τη βελτίωση της ανθρώπινης διαβίωσης και της επιστημονικής γνώσης, η αξία τους μετατοπίζεται όταν εντάσσονται σε ένα σύστημα όπου κυριαρχεί η εμπορευματική σχέση σε ένα κεφαλαιοκρατικά ευνοημένο σύστημα. Οι ιδρυματικές δομές εξελίσσονται με γνώμονα την εξυπηρέτηση των αναγκών της καπιταλιστικής παραγωγής, ακολουθώντας το αφήγημα της Ανάπτυξης.

Αυτό που εκφράζεται, όμως, παραπάνω σχετίζεται με τους κινδύνους της τεχνολογίας ως αποτέλεσμα ιδιωτικής χρήσης και παροχής. Στην πραγματικότητα η τεχνολογική πρόοδος δεν ταυτίζεται με την ιδιοκτησία ή την εμπορευματική διανομή και δεν θα πρέπει να λαμβάνεται με αυτόν τον τρόπο. Ο επαναπροσδιορισμός της χρήσης των ψηφιακών μέσων δύναται να δράσει για το δημόσιο συμφέρον και την εξελικτική του τύπου και της αφήγησης το οποίο δύναται να εμπλουτίσει την πρόσληψη και το βίωμα μας από ένα τοπίο. Η αναφορά συμβαίνει μιας και η εκπαιδευτική διαδικασία δεν θα έπρεπε να χαρακτηρίζεται από διεκπεραιωτική διάσταση, αλλά από περιβάλλοντα έρευνας και νέων εμπειριών. Φυσικά οι προειδοποιήσεις για την υφιστάμενη τεχνολογία μπορεί να λειτουργήσουν κατασταλτικά σε αυτό το σημείο, αλλά αυτό δε σημαίνει πως η έρευνα και ο στοχασμός προς την αρμονική ένταξη των νέων τεχνολογιών στη βιώσιμη εμπειρία παύει.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η πολλαπλότητα του χώρου, η οποία παραμένει συχνά αθέατη στις γραμμικές μονοδιάστατες αφηγήσεις, αναδύεται μέσα από τη σύνθεση των στοιχείων του σε ριζωματικές και δενδροειδείς διατάξεις. Η ενσωμάτωση ψηφιακών η διατεχνολογικών μέσων δεν βασίζεται στη μίμηση του τοπίου, αλλά στην ενεργοποίησή του, επιτρέποντας στο χρήστη το βίωμα πολλαπλών αφηγήσεων και ερμηνειών. Το πεδίο αποκτά δυναμικό χαρακτήρα και η εμπειρία του χώρου παύει να είναι στατική η μοναδιαία.

Με τον τρόπο αυτό η εκπαιδευτική διαδικασία και η σχέση με το τοπίο μετασχηματίζονται σε ένα πεδίο βίωσης της εμπειρίας αυτού, απομακρυνόμενο από τη γραμμική μετάβαση πληροφοριών. Το ζήτημα της χρήσης της τεχνολογίας, αν αντιμετωπιστεί

κριτικά, δύναται να προσφέρει μία πολυδιάστατη πρόσληψη, χωρίς να αντικαθιστά την αυθεντική εμπειρία.

Τέλος, η ανάγνωση ενός τόπου μέσα από το πρίσμα της πολλαπλότητας δεν αναδεικνύει απλώς την πολυπλοκότητα των στοιχείων του, αλλά προτείνει ένα νέο τρόπο ύπαρξης στο χώρο, όπου η εμπλουτισμένη βιωμένη εμπειρία δύναται να φανερώσει ένα συνεχώς αναδυόμενο πεδίο.

Βιβλιογραφία - Αναφορές

- Hickel J. (2021) "Less is More: How Degrowth Will Save the World", ed. PENGUIN publications.
- Ait-Touati F., Arenes A., Gregoire A. (2020) "TERRA FORMA A book of speculative maps", ed. The MIT PRESS.
- Stratigea A. (2016) "Θεωρία και Μέθοδοι Συμμετοχικού Σχεδιασμού", ed. Kallipos.
- Deleuze G., Guattari F. (1980) "A Thousand Plateaus ", ed. Bloomsbury Academic, 2019.
- Frampton K., Antonakakis A. (1989) "A Sentimental Topography ", ed. Architectural Association.
- Pikionis D. (1986) "ΚΕΙΜΕΝΑ", ed. MIET, 2021.
- Foucault M. (1961) "Madness and Civilization- A history of Insanity in the Age of Reason", ed. Routledge, 1989.
- Baudrillard J. (1981) "Simulacra and Simulation", ed. ΠΛΕΘΡΟΝ, 2019.
- Ζενέτος Τ.Χ. (1967) "Αρχιτεκτονικά Θέματα 3, σελ. 114-125: Η ηλεκτρονική Πολεοδομία", ed. Αρχιτεκτονικά Θέματα, 1967.
- Παπαλεξόπουλος Δ., Καλαφάτη Ε. (2006) "ΤΑΚΗΣ Χ.ΖΕΝΕΤΟΣ- ΨΗΦΙΑΚΑ ΟΡΑΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ", ed. LIBRO, 2006.
- Μωραΐτης Κ. (2005) "Το τοπίο, πολιτιστικός προσδιορισμός του τοπίου", ed. ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΕΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ, 2005.
- Ρέτσος Γ., Τζώρτζος Σ. (2024) "ΠΛΕΙΑΔΩΝ ΠΕΔΙΟ- Επεμβάσεις στο αρχαιολογικό τοπίο της Βελεμίνας", ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΕΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ, Διπλωματική Εργασία.
- Ρέτσος Γ. (2025) "ΠΕΔΙΟ ΖΑΠΠΑ", ΕΘΝΙΚΟ ΜΕΤΣΟΒΕΙΟ ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ, Εργασία Δ.Π.Μ.Σ.